

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Shemot

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

כב

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10060

שמות כא כב משפטים

אונקלוס

ס לג וכי יפתח איש בור או כריכרה
 איש בר ולא יבסנו ונפל שמרה שור או
 המור : לר בעל הבור ישלם כסף ושיב
 לבעליו והמת יהיה לו : ס לה וכי
 יגף שור איש את שור רעהו ומת ומכרו
 את השור המי וחצו את כספו וגם את המת
 יחצו : לו הא נודע כי שור נגח הוא
 מהמור שלשם ולא ישמרנו בעליו שלם
 ישלם שור תחת השור והמת יהיה לו :
 ס לו כי יגנב איש שור או שה ושפחו
 או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור
 וארבע צאן תחת השה : א אם במהרת
 ימצא הנגב והקה נמת אין לו דמים :
 ב אם ירחיק השמש עליו דמים לו שלם
 ישלם אם אין לו ונקבר בגנבתו : ג אם
 הפצא תמצא בקרו הנגבה משור עד המור
 עד שה חיים שנים ישלם : ס ד כי
 יבער איש שדה או קרם ושלח את בעירה
 ובער

מצוה נ"ד

כב

שלישי
מצוה נ"ה
בעירוקרי

או אמתא כספא תלתין סילעין ימן
 לרבוניה ותורא יתרגם : לג וארי יפתח
 גבר גוב או ארי יכרה גבר גוב ולא וכסניה
 ויפל תמן תורא או תמרא : לד מריה
 דגובא ישלם כספא יתיב למרוהי ומיתא
 יהי דיליה : לה וארי יגוף תור דגבר נתי
 תורא דחבריה וימות ויזבנון ית תורא
 חיא ויפלגון ית כספיה ואף ית דמי מיתא
 יפלגון : לו או א תידע ארי תור נגח הוא
 מאתמלי ומדקדמוהי ולא גטריה מריה
 שלמא ישלם תורא חלף תורא ומיתא
 יהא דיליה : ולו ארי יגוב גבר תור או
 אימר ויכסניה או יגבניה חמשה תורין
 ישלם חלף תורא וארבע ענא חלף אימרא :
 א אם במהרתא ושתכח נגבא ויתמחי
 וימות לית ליה דמא : ב אם עינא דסהדיא
 נפלת ילוהי דמא ליה שלמא ישלם אם
 לית ליה ויזבן בגנבתיה : ג אם אשתכחא
 ושתכח ביה גנבתא מתור עד המור עד
 אימר כד אינון תיין על תורין ישלם : ד ארי יגביל גבר חמל או קרם וישלח

ית

רשי

שהוא שור חלף לו סין שאינו שור אלא דיכר והסקל חשקלו ד' והוכים שהם חמי אונקיות למסחל הישר של קולנו"יא : (לג) וכי יפתח איש
 בור . שהיה מטוסה ונלחו : או כי יכרה . במהנחמר חס על הפתחה חייב על הכרייה לא כל שכן אלא להכניא כורה אחר כורה שהיא חייב
 ב' קנא : ולא יבסנו . כל חס כספו פטור וכחומר ברשות הרבים דכף הכתוב (ב' קנא) : שור או המור . הוא הדין לכל בהמה וחיה
 סככל וקום סתמור שור וממור אכל למידין אותו שור שור חסכת . שגומר למען ימות שורך וממורך וזה להלן כל בהמה וחיה כשור שהרינחמור
 בנזקים אחר וכל בהמתן חף כחן כל בהמה וחיה כשור ולא נחמור שור וממור אלא שור ולא אדם שמור ולא כלים (ב' קנב) : (לד) בעל
 הבור . בעל התקלה אע"פ שאין הבור שלו שפחו ברשות הרבים עשאו הכתוב בעליו להתחייב עליו מנזקיו : כסף ושיב לבעליו :
 ויכר לרבות שור כסף ולפילו סוכין (ב' קו') . (ויא דכתיב מוטב שדכו וכח כרפי סרגיוקין מן עינית תורין כגמיר ככ' ק דכ' ק רב הונא
 בריה דרבי יוסע דזכר חס כל לגבות קרקע . אכל נוטלטי כל מילי היטב הוא דאי לא ויזבן ככל מודבן הכל) : והמה יהיה לו . (מכילתא
 ב' קו') לניזוק בשמין את הכבדה ומוטלה ברמיס ומשכס לו המויק עליה ת' ולווי גזקו : (לה) וכי יגף . ירחוק בין בקרניו כיוצא בו בין ויבסנו
 כגמיר כלן בכלל גמיה סמך גמיה חלת לשון מכה : שור איש . שור של חס : ומכרו את השור וגו' . באיס הכחוב מדבר שור זה
 ר' גמית שור שור ר' דין שהכבדה מנה הרבה בין שהיא שור מועת למטלטל זה חיי החי וחיי המת וזה חיי המת נמנא כל ח' חמסיד
 חל' נזק שנקרה העיטה למדנו שהתם משלם חניזוק שמן השון אתה למד לשאינן שון כי דין התם לשכס חל' נזק לא פחות ולא יותר חניזול

יונתן בן עוזיאל

פ ט

א. רגם : לג וארום יפתח אינש גוב או ארום תפס אינש גוב בשוקא ולא יכסניה וגפול תמן תורא אין חמרא 2
לר קריה דגובא ישלם כסף יתיב למריה דמי תוריה ותקריה ונבילתא יהי דליה : לה וארום יגוף תור וגוי
ויפלגון ית דמיה וארף וגוי : לו אין אשקמודע ארום תור גימן הוא מאתקולי ומדקדמוי ולא נטריה מריה שלמא
ישלם תורא חולף תירא ונבילתא ומושבא יהי דליה : לו ארום יגוב נבר תור או אימר ויכסניה או וביניה חמרא
תורא ישלם חולף תור חד מן בגלל דבטליה מן בדיה וארבע ענא חולף אימר חד מן בגלל דאקטיה בגנבתיה וליח
בה עיקרתא : א אין בתקא דכתיבא משבתא גנבא ותקמי תימור ליה ליה חובת שפיכות אדם זבאי :
ב אין בריר פהגמא כשקשא דלא למקטול נפש עצל ומקטליה חובת שפיכות אדם זבאי עלוי ואין אישתיוב מן
ידוי שלמא ישלם אין ליה מה דמשלם ויזבון ליה בית דינא מן גיבתיה ועד שתא דשמיטתא : ג אין בסהרוא
משפחה ברשותיה גיבתא מן תור עד תמור עד אימר פד היינו קיימין על חד מרין ישלם : ד ארום יפקר

גבר

רשי

אף כשלין שוין כדמיהן כשון חייס אמר הכתוב יחאו את שניהם אם אמרת כן פעמים שהמויק משתכר הרבה כשהנכלה שזה לימור לכנרים
הרבה יותר מדמישור המויק ולי איפטר שיאמר הכתוב שהיה המויק נשכר או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמישור שלם שהיה דמי
שור המויק שוין יותר וכלל דמי שור הכיזק ואם אמרת כן הריתם תמור ממועד על כרחך לא דבר הכתוב אלא כשוין ולמדך שהתם משלם חצי נזק
ומן השוין תלמוד לשלין שוין שהשתלם חצי נזק שוין לו את הנכלה ומה שפתחו דמיו כשכיל המיתה נוטל חצי הפסח והולך ולמה אמר הכתוב
בלשון הזה ולא אמר ישלם חצי ללמד שאין התם משלם אלא מוגופו ואם נגח ונתן חין נזק נוטל אלא הנכלה ואם אינה מוגפת לחצי נזק יפסיד
או שור שיה שנה אור שיה חמש חלות וזו אינו נוטל אלא את השור שלא בתמיים התם לחייב את בעליו לשלם וזה העליה (ב"ק כו) :
(לו) אונדע - אולא היה תם אלא כדע כי שור נגח הוא היום ומתמול שלשם הריג' גניחות : שלם ישלם שור - נזק שלם :
והמתן יהיה לו - לנזק ועליו ישלם המויק עד שישלם נזק כל נזקו : (לו) חמשה בקר וגו' - אמר ר' יוחנן כן זכאי חם המוקס על
כבודו של שור שהולך כרגליו ולא כתובה בו הנכס לנושאיו ועל כתפו משלם ה' פה שנושאיו על כתפו משלם ד' הולא וכתובה בו .
א- מ"כ ור"ה כונה גדולה כחה של מלאכה שור שנטלו ממלאכתו ה' פה שלא כטלו ממלאכתו ד' : החת השור תהה הששה . (ב"מ סז)
מאן הכתוב לומר שאין מדת תשלומי ד' ו' נוכח אלא כשור ושה כלכד : (א) אם במה תרת - (סנהדרין סב) כשהיה חותר את הבית :
אין לו דמים - אין זרעיה הרי הוא כמות מעיקרו כלן למדת תורה חם כל להרג' הנכס להרג' וזה להרג' כל שהרי יודיע הוא שאין אדם מעמיד
עצמו ורואה שנטלין ממונו בכינוס וסורח לפיכך על מנת כן כל שאם יעמוד בעל הממוון כנגדו ויהרגו : (ב) אם זרחה השמש עליו .
(מכילתא וסנהדרין ק"ט) חין זה אלא כמין משל חם ברוד לך הדבר שיש לו שלם עמך כשמש הוא שיהא שלם בעולם כן פשוט לך שאינו בא
לפרוץ אפי' יעמוד בעל הממוון כנגדו כגון אם החתור נגזב ממוון הכן כדוע שרחמי האל על הכן ואינו בא על עסקי נפשות : דמים לו .
כיו הוא חזק ור' יצחק היה חם יהרגנו בעל הבית - שלם ישלם - הנכס ממוון שנכס ואינו חייב מיתה ואנקלוס שתרגם ואם יניח דם הדין
כפלת עליו לקח לו שטה אחרת לומר חם מלאכה עדים קודם שבה בעל הבית וכשבה בעל הבית נגדו התרובו שלא יהרגנו דמים לו חיים
עליו חם הרגו שיאחר שיש רואים לו חין הנכס הוא בא על עסקי נפשות ולא יהרגו את בעל הממוון : (ג) אם המוצא המוצא - כרשותו שלא טבח
ולא חקר : משור עד חמור : (ב"ק ס"ב) כל דבר כלל תשלומי כפל כין שיש בו רוח חיים כין שאין בו רוח חיים שהרי לאמר במקרא
אחר על שיה על שלמה ויגל כל חכדי ישלם שנים לרעהו : חיים שנים ישלם . (מכילתא) ולא ישלם לו מתים אלא חיים או דמיו חיים :
(ד) כי יבער את בעירו . ובער - כולם לשון בהמה כמו אהמנו וכעירנו : כי יבער - מולך כהמנותו כשהדיכרם של חכירו

וויזק

רשבים

(לג) כי יפתח איש בור שחוב עמוק ונגזרה מלאכתו ככר וכשג ולא כוסהו או חפילו כי יכרה איש בור ולא יכסנו בכל יום לעת ערב כאלתו
מזלכתו לפי שעדיין לחמר ריזק ליכנס בו ולחמור עוד וטורח הוא לו לכסותו בכל יום ח' ע"כ חייב הוא בעל הבור הקמת או הכורה :
(לד) וכות יביה לו לפי הפשט כיון שמשלם כל דמיו כדון הוא שמת יביה לחיוב אבל חכמים פירשו לניזק כי פחת דגבלת דניזק
הוא : (לה) וחלו את כספו חכמים פירשו כל הפסוק כי גולה הכל לתשלומי חצי נזק ופירשו שיה של ח' ושל ח' ענין חצי נזק :
(לו) חמשה בקר חמור הכמים שור שיעלו ממלאכתו חמשה : (א) חם כשתרת וכלילה או להרג' או ליהרג' כל לפיכך חין
לו דמים תשלומי דמים חלל פטור בהרג' : (ב) חם זרחה השמש - שיה גונב כיום . (ג) חם המלא תשאל בידו שלא חקרו :
חיים שלא טבח או שנים ישלם ולא חרבעה ותנועה : (ד) כי יכר מאכל את בעירו כשדה אחר : קטיב שדיה יגו' - קעידת
שבנכסין

מכלל יופי

כאשר יבא בו ובה בלתי סמיכות ובלי זכר האב או האם יורה
על הקטן והקטנה רוצה לומר קטן או קטנה : (לג) . (יכרה) .
ענין חפירה : (לו) (יגוב איש) . גישאר החולם עם
הסקף מופני המארג' שנישיתתף עמו :
כב (א) (אין לודמים) . כלומר אם יהרגנו אין עליו
עונש דמיו וי' מאוהו ענין כפר או ערך מלשון

רז"ל אל העמוד על המקח
בשעה שאין לך דמי' :
(ד) (כי יבער) . כי ידעה :
(כערה) בהמרנו חרונם
בהמה בעירה : (ובער) * :
36 וירעה

שלם ישלם - חזר לזעלה
אל כי יגוב איש
כדרך ואף לחינתך תעשה כן :
ל

שמות כב משפטים

אונקלוס

וּבְעֵר בְּשֵׁרָה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂרְהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ
 מִצֹּהֲלוֹ יִשְׁלַם : ס ה' כִּי־תִצָּא אִשׁ וּמִצָּאָהּ
 קָצִים וּגְאָבֵל גְּדִישׁ אֹו הַקָּמָה אֹו הַשָּׂדֶה שְׁלֵם
 יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה : ס ו' כִּי־
 מִצֹּהֲלוֹ יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵגְלוֹ כֶּסֶף אֹו־כְּלִיִּם לְשֹׁמֵר
 וּגְנָב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצָא הַגֵּנֵב יִשְׁלַם
 שָׁנִים : ז אִם־לֹא יִמָּצָא הַגֵּנֵב וּנְקָרֵב בְּעַל־
 הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בַּמִּלְאֲכָה
 מִצֹּהֲלוֹ דָּגָהוּ : ח עַל־כֵּל־דְּבַר־פִּשְׁעֵי עַל־שׂוֹר
 עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׁה עַל־שִׁלְמָה עַל־כֶּל־
 אֲבָהָה אֲשֶׁר יֹאמֵר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים
 יָבֹא דְבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם
 מִצֹּהֲלוֹ שְׁנַיִם לְרֵגְלוֹ : ט כִּי־יִתֵּן אִישׁ
 אֶל־רֵגְלוֹ חֲמוֹר אֹו־שׂוֹר אֹו־שֶׁה וְכֹל־בַּהֲמָה
 לְשֹׁמֵר וּמֵת אֹו־נִשְׁכַּר אֹו־נִשְׁכָּה אֵין רֵאָה :
 י שְׁבַע־תֵּהוֶה תְּהִיָּה בֶּן־שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא
 שָׁלַח יָדוֹ בַּמִּלְאֲכָה רֵגְלוֹ וְלָקַח בְּעַלְיוֹ וְלֹא
 יִשְׁלַם : יא וְאִם־גֵּנֵב יִגְנַב מִעֲמֹו יִשְׁלַם
 לְבַעְלָיו : יב אִם־טָרַף וְטָרַף יָבֹאֵהוּ עַד
 הַטָּרְפָה
 יג אִם־אֲתַבְרָא יִתְּבַר

וּבְעֵיר בְּשֵׁרָה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂרְהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ
 מִצֹּהֲלוֹ יִשְׁלַם : ס ה' כִּי־תִצָּא אִשׁ וּמִצָּאָהּ
 קָצִים וּגְאָבֵל גְּדִישׁ אֹו הַקָּמָה אֹו הַשָּׂדֶה שְׁלֵם
 יִשְׁלַם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה : ס ו' כִּי־
 מִצֹּהֲלוֹ יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵגְלוֹ כֶּסֶף אֹו־כְּלִיִּם לְשֹׁמֵר
 וּגְנָב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצָא הַגֵּנֵב יִשְׁלַם
 שָׁנִים : ז אִם־לֹא יִמָּצָא הַגֵּנֵב וּנְקָרֵב בְּעַל־
 הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בַּמִּלְאֲכָה
 מִצֹּהֲלוֹ דָּגָהוּ : ח עַל־כֵּל־דְּבַר־פִּשְׁעֵי עַל־שׂוֹר
 עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׁה עַל־שִׁלְמָה עַל־כֶּל־
 אֲבָהָה אֲשֶׁר יֹאמֵר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים
 יָבֹא דְבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם
 מִצֹּהֲלוֹ שְׁנַיִם לְרֵגְלוֹ : ט כִּי־יִתֵּן אִישׁ
 אֶל־רֵגְלוֹ חֲמוֹר אֹו־שׂוֹר אֹו־שֶׁה וְכֹל־בַּהֲמָה
 לְשֹׁמֵר וּמֵת אֹו־נִשְׁכַּר אֹו־נִשְׁכָּה אֵין רֵאָה :
 י שְׁבַע־תֵּהוֶה תְּהִיָּה בֶּן־שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא
 שָׁלַח יָדוֹ בַּמִּלְאֲכָה רֵגְלוֹ וְלָקַח בְּעַלְיוֹ וְלֹא
 יִשְׁלַם : יא וְאִם־גֵּנֵב יִגְנַב מִעֲמֹו יִשְׁלַם
 לְבַעְלָיו : יב אִם־טָרַף וְטָרַף יָבֹאֵהוּ עַד
 הַטָּרְפָה
 יג אִם־אֲתַבְרָא יִתְּבַר

רשי

וארי

צוין אותנו כאלה ונחתי אלו או כאלו כערה או ככעור . ויטו רבותינו שלום הוא נוקי מדרך כף רגלו כעור הוא נוקי הסן האוכל
 ומכירת (כ"קנ) : בשורה אחר . כערה של איש אחר : מיטב שורא ושלם . שוין את המזק ולא כח לשלם לו קרקע זה
 מוקו שלם לו מחוטט מדותיו חס היה מוקו פלע יתן לו אור פלע מעורית סיס לו . למדן הכתוב שהניקין שוין להם כעודית (ב"ק 2)
 (ה) כי הצא אש . אפילו מעצמה : ומצאה קוצים . קרדו' נם כלעו : ונאכל גדיש . שלמכה תקוים עד שהגיעה לגד
 או לקטה המחוסרת בקרקע : או השדה . שלמכה את גירו ונריך לגיר אותה פעם שנייה : שלם ישלם המבעיר . אע"פ שהדליק כח
 שלו והיא יצאה מעצמה ע"י קנים שזאה חייב לשלם למי שלא שמר את גחלתו שלא תנא ותוק : (ו) זוגב מוכר
 דאיש . לפי דבריו : אם ימצא הגנב שלם . הנכח שנים לבעלו (ב"ק 2) : אם לא ימצא הגנב . וכתב האומר
 שהוא בעל הבית : ונקרב . אל הדיוקן לדון עם זה וליעבה לו שלא גלת ידו בעלו : (ח) על כל דבר פשע . שייאל שקרן כזכר
 שיש עדים שהוא עמו נכחו וירשיעו ואלהים על פי העדים : ישלם שנים לרעהו . למדן הכ"כ שהעוון במקדון לומר נגנב היה
 עמנא שהוא עמנו נכחו ואלהים תלפזו ככל חיותו בוחן שנסת ואל"כ כמו עדים שכן דרשי דמותינו . וקרב בעל הבית אל החלוצים . קרינא
 שבעה היה . חתה אומר לשפחה או חינו תלח לדן שוין שכל לדן וכפר לומר נגנב . מיד יתקיים ככל חס כחו עדים שהיו כיון . נאס

גבר תקיל או ברקא וישלח ית בעזריה ויכול בתקל גבר איתבן וגו' : ה ארום תתפוק גר ותשכח כוכין ותגבר
 גדיש או מידעם דקאי או תקיל שלמיא ישלים טאן ראדליק ית דלוקמא : ז ארום יתן גבר לחבריה כסף או קאנין
 למיגטר בלא אגר גטיר ויתגנבין מן בית גבר אין משתבח גבא איהו משלם על חד תרין : ז אין לא אשתכח
 גבא ויתגרב מריה ביתא לקדם בויגיא יומי דלא אושיט ידיה בעיקמא דחבריה : ח על כל מידעם דאתכיר בכוסא
 על תור על חמר על אימר על פסוי ועל כל אבידמא יומי בד יימר ארום הוא דין גבר משתבחא גיבוהא בחר בן
 ביד גבא קדם בויגיא יעיל דין פרנויהום דין מריה דביתא ודין גבא וקמאן דמתיבין בויגיא ישלם גבא על חד תרין
 לחבריה : ט ארום יתן גבר לחבריה חמר או תור או אימר וכל בעזריה למיגטר בלא אגר סיא כאגר גטיר וימור
 או איתכיר מן חיוא או אשתבי וליה סהיד חמי ומסהיד : י מוכתא ביי תהי בין פרנויהום יומי דלא אושיט ידיה
 בעיקמא דחבריה וקבל קאריה מניה מוכתא ולא ישלם : יא ואין יתגבא יתגב מניה דהוה ליה עפומא אגר גטיר
 ישלם לקרוי : יב אין איתקרא יתבר מן חמר בקרא
 מייתי ליה סהדין או מיטעיה עד גרפא דתכיר לא ישלם :
 אס יתקטלא יתקטיל יתמי ליה מן איברוי סהד קטילא
 לא ישלם :
 יג וארום

רשי

כאן שלימותיד ולאחר למטה שלימות יד שבעת ה' תהיה בין שטיס אס לא טלח ידומה להלן שבעה חף כאן שבעה : אשר יאמר בו הורא
 זה - לפי פשוטו אשר יאמר העד כי הוא זה ששבעת עליו הרי הוא אלכל עד הדיינין יכא דבר שניהם ויתקרו את העדות ואם כשרים הם
 וירשיעוהו לשומר זה ישלם שנים ואם ירשיעו את העדים שמתאלו זוממין ישלמוהם שנים לשומר - ורז"ל דרשו כי הוא זה ללמד שאין מחייבין
 אותו שבעה אלא אם כן הודה במקצת לומר כך וכך חייב לך והעותר נגנב ממני : (ט) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור - (כ"מ)
 (ד) פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם לפיכך פטרנו את הגנבה כמו שכתוב ונגנב מכות האיש אס לא ימלא הגנב ונקרב בעל הבית לשבעה
 לודת שבוטר ענינו בשבעה זו ופירשה זו אמורה בשומר שכן לפיכך אינו פטור אס נגנבה כמו שכתוב אס נגנב מעמו ישלם אבל על האויב
 כעומת מעמנו או כשכר או נשכה בחזקה ע"י לסטים ואין רואה שיעיד בדבר - שבעת ה' תהיה - ישבע שכן הוא כדכרו ויהא לא טלח בה
 יד להשתמש בה לעצמו אס טלח בה יד ואת כנאנסה חייב באונסים : ולקח בעליו - השבעה : ולא ישלם - לו השומר כלום :
 (יב) אס טרף יטרף - ע"י חיה רעה : וביאהו עד - יביא עדים שטרפה באונס ופטור : הטרפה לא ישלם - אינו
 אומר

רשב"ם

שכנסמו ישלם לו קרקע או שוה כסף כך פירשו רבותינו - ולפי פשוטו נשמע לפי מטיב שדיה וכרמו של זה הניח ישלם כי שמו יתן
 מטיב אכלו בהמחציו של מוק : (ה) כי תלא אש - טלח שור בעל האש את אשו יפה והזיק ע"י רוח המזוי : גדוש שנקרב כבר
 או חשלו הקמה וחוברת - או חשלו השדה ליחכה וסוככה אכני : (ו) כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשומר - וטלטלים
 הם ולשומרם בתוך ביתו כשאר חפציו נתנו לו לפיכך אס נגנבו כתינו פטור כי שמרו כשעירת חפציו - אבל פח' שניה שכתוב בה
 כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשומר - ודרך בהמות לרעות כשדה ודאי כשהפקידם ע"מ לשומרם חנכיס
 הפקידם לו ולכן אס נגנבו חייב : (ז) ואס לא ימלא הגנב ונקרב וגו' פירשו רבותינו אס לא ימלא כמו שאמר השומר נגנב ממני
 אבל הוא עצמו נגנב - ואס נקרב ושבע בפני הדיינים ישלם הוא כפל כשירשיעון אותו הדיינים וישלם שנים לרעהו - ואני לפי הפשט
 אפרשנו - ואס לא ימלא הגנב ונקרב בעל הבית - הוא השומר טלח ידו במלאכת רעהו אלא נגנבה ממני ופטור : (ח) על
 כל דבר פשע אבידה שנגנב הפקדון בין שור בין שהבין שלמה בין כל אבידה שיאמר המפקיד כי הוא זה המאיון שנגנב הנינו או הגנב
 או השומר אשר ירשיעון הדיינים ע"י עדים ישלם שנים לרעהו : (ט) ומת או נשכה שטרפו ארי חיה רעה ששם שנת או נשכה
 מדבר שחכה כל הבהמות הוא הדין לנשכר שכל הבהמה הופסדה שהרבה ארי או חיה רעה שכן מנינו כנכיא שהרגו הארי ושומר והאריס
 עומדים חלל הנכילה ולא אכל האריה את הנבלה ולא שבר את החמור : אין רואה שבעת ה' - ופטור באונסים : (י) ולקח
 בעליו השבעה : (יב) יביאהו עדי קת ואתרי הטריפה לעדות כדכתיב כאשר יביא הנוגע ממני הארי שני כדעים או כדל האון
 ובי

מכלל יופי

וירעה : (ה) (גדיש) - זהבואה אחד שנקצרה כשהיא
 צבירה בגורן בקרא גדיש : (הקמה) - התבואה קודם
 שיקצרה בקראת בין לפי שהיא קמה כלה כאחת :
 (ו) (במלאכה) - ענינו הממון או הכלים שזכרנו המקנה
 שזכור : (ח) (על כל דבר פשע) - ענין הפשע הוזה
 הסדר וצאה ירשיעוהו האון או המצוה אוחו על הדבר וכן
 אצ"ל לפשעים אלוה המרדים גר"ל פשע בפקדון שלא שבעת

בדרך השומרים אעפ"י שאין כאן מרד ואינו מאבדו כדרכה
 נקרא פושע כי אחר שאינו טהן ענינו ולבו ושמידהו בפקדון
 אשר הפקד אתו כאלו הוא כוורד במפקיד אצלנו ונאמרה
 יד מיצהו יצוהו לשמרו ולא שמרו : (על שלמה) - כמו
 הפוך שמיחה : (י) (בעליו) - בא ברבוי ועל היחיד
 בדשון תפארת : (יב) (הטרפה) - תאר לנקבה ובלשון
 חיה

שמות כב משפטים

אונקלוס

הטרפה לא ישלם : פ

יג ואריישאל נבר מן חבריה ויתבר אוי

מצוה ס' יג וכריישאל איש מעם רעהו וגשבר אוי

מת בעליו אין עמו שלם שלם : יד אס

ימות מריה לית עמיה שקמא ישלם :

מת בעליו אין עמו לא ישלם אס שקיר הוא בא

יד אס מריה עמיה לא ישלם אס אנרא

בשקרו : ס טו וכריפתה איש בתולה

הוא על באגריה : טו ואריישדל נבר

אשר לא ארשה ושכב עמה מהר ומחרנה

בתולתא דלא מארקא וישכוב עמה קיימא

לו לאשה : טז אס מאן ומאן אביה לתתה

יקיימנה ליה לאנתו : טז אס מצבא לא

לו כסף ושקל כמהר הבתולת :

יצבי אבוהא למתבה ליה כספא ותקור

ס יז מבשפה לא תחיה :

כמוהרי בתולתא : יז חרשא לא תחי :

יח כל שכב עם בהמה מות יומת :

יה כד דישכוב עם בעירא אהקטלא

ס יט זבח לאלהים יחרם בלתי

יתקטיל : יח דרבה לשענת עממיה ותקטיל

ליחודה לבדו : כב וגר לא תונה ולא

אלהן לשמא דני בלחודוהי : כ וגורא לא

תלחצנו כיגרים הייתם בארץ מצרים :

תוננו ולא תעיקון ליה ארי בני רין הוותן

כא כל אלמנה ויתום לא תענון :

בארעא דמצרים : כא כל ארמלא ויתם

כב אס ענה תענה אתו כי אס צעק יצעק

לא תענון : כב אס ענאה תעני יתיה ארו

אס מקבד יקבול קדמי קבלא אקבד

קבילתיה

אלי

רשיי

אומר טרפה לא ישלם אלא הטרפה יש טרפה שהיא נשלת ויש טרפה שאינו משלם . טרפת תחול ושועלונמיה משלם . טרפת זבא חר
ודוכנחש חיבו משלם ומי לחשך לדון כן שהרי כתוב וזה או שכבר או נכסה וזה מיתה שאין יכול להניח חף שבר ונטיה שאין יכול להניח :
(יג) וכריישאל . כל למד על השואל שחייב באונסין : בעליו אין עמו . אם בעליו של אור חיבו עם השואל כמלחכתו (ב"ס
צ"ד) (יד) ואם בעליו עמו . כן שהוא כחותה מלחכה כן שהוא כמלחכה אחרת הוה עמו בשעת שאלה חיבו לריך להיות עמו בשעת
שכירה ומיתה (ב"מ שם) . אם שכיר הוא . אם השור חיבו שחול חלא שכיר כל בשכרו ליד השוכר הוה ולא בשאלה ואין כל הכסף שלו שהרי
ע"י שכרו בשעת ואין לו משפט שחול להתחייב באונסין ולא פי' מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר לפיכך כחלקו בו חכמי ישראל שוכר כיו
משלם ר"ח כשומר חנם ר' יהודה אומר כשומר שכר : (טו) וכריפתה . מדבר על לכה עד ששומעת לו וכן תרגמו חרישדל :
מדול דלמון חימי כפתוי בלשון עברי : מהר ימהרנה . יסמוק לה נזחר כשפט חיש לשתו שכותב לה כתובה וישאלה : (יז) כמהר
הבתולת . שהוא קטוב כל כסף אלא התוספת את הבתולה ושוכב עמה באונס שנאמר (דברים כב) ונתן החיש השיכב עמה לחכי הנערה
חישים כסף : (יז) ככשפה לא תחיה . (סנהדרין סב) חלא תמות כב ד"ח זכרים וח נקבות חלא מדבר הכתוב בהווה שהנשים
מנזיות מכסות : (יח) (כל שוכב עם בהמה מות יומת . כסקילה רובע כנרבעת שכתוב בהן דמיון כס) : (יט) לאלהים .
לע"א אלו היה נקוד לחלבים (הלמוד כצירי) . היה לריך לפרש ולכתוב אחרים עכשו שחמר לחלבים חין לריך לפרש אחרים שכל לע"ד ובי"ת וזה"ל
המשמשת כראש התיבה אם נקודה כחטף כגון לונך כמדכ . לעיר לריך לפרש . לחיזה מלך לחיזה מדבר לחיזה עיר וכן לעלבים ולרגלים בחירק
לריך לפרש לחיזה ואם חיבו מפרש כל חלבים כמשמע וכן לחלבים כל חלבים כמשמע חפילו קודם חבל כשהיא נקודה פתח כמו למלך למדבר
לעיר (פתח וקנף ענין אחד כענין זה וגם"ל בדרך חמר כמ"ס בדקדוקי רש"י יעויין בו) טודע בחיזה מלך מדבר וכן לעיר טודע בחיזה עיר
מדבר וכן לחלבים לחותן מהוהרתם עליהם במקום אחר ביולתו (ההליבם פו) חין כמון בחלבים לפי שלא פירש הונך לנקד
פתח (ה) : יחרם . יומת למת אחר יחרם והלא כבר נאמר בו מיתה בויקרא חח (דברים יז) והולאת את החיש ההוא או את החשה התיח
וגו"ל נמי שלא פי' על איו עבודה חיוב מיתה שלא תאמר כל עבודות מיתה כל ופי' לך כחן וזכח לחלבים לומר לך מה יביאה ועבודה הנעשית
במים לשמים חף חמי מרה הוחטו והינסד סכן עבודה כפטים ומיביים עליהן לכל ע"א כין מדרכה לעבדה ככן כין שאין דרכה לעבדה ככן
חלב שאר עבודות כגון כעבד והקיר כן והונסף והמנשק חיבו במיתה חלא כחוריה : (כ) וגר לא תונה . אונת דברים קונטרס אר"ר

ת וצארום ישאל גבר מדעם מן חבריה ויתברר מנה או מית בעירא מריה וגוי : יד אין מריה עמיה לא ישלם

ירושלמי

צארום ישרג גבר בתולה דלא צרפיה וישמש ועמיה
מפרנה יפרן ליה לאתא :

בחרקתא : יז עמי בני ישראל כל עבד הרשיתא לא תקימון : יח כל דישכר עם בעירא באטלות אבניו
ותמטלון : יט כל מאן דבבח לטענות עממיה תקטל בפייסא ונקמיו ותקרון בגין בן לא תהון שלחן אלהו לשקמא
ד"י בלחורוי : כ וגיורא לא תקטון במילין ולא תעיקון למסב ליה גכסיו עמי בני ישראל הוו דכירין צארום
בירין תיתחן בארעא דמצבנים : כא כל צרמלא ותוס לא תסגרון : כב אין סגפא תסגף ימיה אודהרון לכון

ארום

רש"י

פלגו כמו (ישעיה מט) והאכלתי את מונכי את בשרם : ולא תלהצנו . כגזילת ממון : כיגרים הייחס . אם הונתו אף הוא יכול
להונתו ולומר לך אף אתם מוגרים באת . מוס סכך אל תאמר לחסדיך . כל לשון גר אדם שלא נולד באותה מדינה אלא באומדינה אחרת
לגורם : (כא) כל אלמנה ויתום לא תענון . הוא דרין לכל אדם אלא סדכר הכתוב בהווה לפי שהם תשושי כח ודכר מנוי לענותם .
(כב) אם ענה תענה אותו . הרי זה מקרא קצר גוס ולא פירש עונשו . (והא דכתיב והיו נשיכם וגו' זהו אם נעק יעק אכל בלש
לא

באר רחובות דקרוקי רש"י

(ה) כתבו המדקקים כאשר תבוא ה"א שמונית בראש התיבה ותחתיה פתח וסוף שאלה ה"א היא בדגש או
צקראת בא הידיעה (כל"א ד"א דער ד"א) ואם אחר ה"א אות אחת מן חמש אותיות שהן א"ה"ה"ע"ר" שריקין ומקבלות דגש או
תסוס הדגש תחת הפתח וקעשה מטיבה קרון בזה ה"א ר"ץ כאלו כתיב ה"א ר"ץ : עוד כתבו המדקקים שלש אותיות וכן ב"ת" כ"ף ל"ו"ד
דחינו ה"ב"ת המשמשת במקום מלת והון וכ"ף דמיון ול"ו"ד המשמשת במקום מלת אל נקודה עלמות שלהן היא
השו"א כמו במצרים כמצרים למצרים . וכאשר יודמן דלריכה התיבה לשתי שימושין שימוש הידיעה וגם אחת מן אותיות ב"ב"ל'
או

רש"י

(יג) ופי ישאל . כהוה לעשות בה מלאכתו : וכסבר או מת טריפה . או מתה . בעליו חין עמו . במלאכת אותה קבמוה
לפי הפשט . וכמדרש חכמים אפילו במלאכה אחרת אם הוא ענו במלאכה פטור מהשל מונסבר או מת : (יד) אם שכר הוא
שכר כהמות חכירו לעשות בה מלאכתו : בא שכרו . כלו שכר הוא נותן לו ואינו דומה לשאל לסיכך פטור מאונסין אבל נגיבה
חכירה חייב כשומר שכר . ויש נוי שאמר שאף נוגיבה ואכירה הוא פטור ואינו חייב אבל כפשיעה כשומר חנם . גזולות רבינו אהרן
דכ"י יהודא ככא קמא : (טו) אשר לא ארשה . שאם ארשה חייב סקילה בדכתיב בנשנה תורה : וסדר יזכרנה כמורה הסתולות .
מחשים כסף בחנם את הבתולה ותן לאבי הבערה מחשים כסף . והוא הדין למתת : (יז) וכשפה לא תחיה לפי שדרך נשים
וכשפיות לעשות יועשים כסתר כחכמה צד בערות כמו שעבדו כסגונים נשים באשקלון שמהל יענין בן טעם . לכן הוא חומה
לא תחיה . לא תחיה מלחקר אחרים : לא תניחם לחיות ע"י עולות אלא תקור אחרים להורגן : (יט) זכח לחללים בפתח . הכל לחללים
משמע לשמו של הק"ה לחללים לאותו אחרת לך לא יהיה לך לחללים אחרים : ימרו יסרג : (כ) לא תונה . בדברים . מהרי בנימין כתובה לא
תונה אים את עמיתו אחיו ה"ה לכל ישראל אלא שדיכר הכתוב בהוה שיכול להנות את הגר כמנהג אבותיו ועל מעשיו בניו : לא תלחטו .
לעשות מלאכתך לפי שהוא בלא גואל כדכתיב וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים מעבדים אותם : כי גרים הייתם . כמו שזכר
לכוננו ולתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם ולפי שזכרנו מרובה עונשו מרובה : (כא) לא תענון . כמו למען ענותו
במכלותם

מכלל יופי

לח אריבטאד"ה וענינה הלקיחה בחטיפה וחהכאה בכריחה :
(יג) וכי ישאל . ענין שאלה הפיץ או כל דבר שהאלה
אחורה כלשון רשואל : (אם בעליו) . כל שהוא ארון הדבר
נקרא בעל ופ רשואל אדניו : (יד) (בא בשכרו) . אל
המלאכה לא בחנם כמו השואל לפיכך לא ישלם השוכר אותו
אם נשכר ארמה כמו השואל : (טו) (מהור ימהרנה) . ענינו
המת והשלוח וכן כמורה הכתולות : (טז) (אם מאן) . האד

א 7 17 0

אלי שמע אשמע צעקתו : כג ותרצה אפי
והרנתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות
ובניכם יתמים : פ כד אסיבספי
תלנה את-עמי את-העני עמך לא-תהינה
לדבנשה לא-תשימון עליו נשך : כה אס-
הבל החבל שלמרת רעה גד-בא רושמש
תשיבנו לו : כו כי הוה כסותה לבנה
הוא שמלתו לערו במה ישלב והיה כיוצא-עק
אלי ושמעתי כיו-תגון אני :

מצוה ס"ו

מצוה ס"ז

מצוה ס"ח

כסותו קרי

מצוה ס"ט

רביעי

מצוה ע"א

מצוה ע"ב

מצוה ע"ג

ס כו אלהים לא תקלל ונשיא בעמך
לא תאר : כח מלאכתך ודמעתך לא תאחר
בכור בניך תתן-לי : כט כדתעשה לשדה
לצאנה שבעת ימים יהיה עס-אמו ביום
השמיני תתנו-לך : ל ואנשי-קדש תהיון
לך ובשר בשנה מרפה לא תאכלו כגרב

תשליכון

רשיי

מן

לא צעק לא פי' וק"ל) כמו לכן כל הורג קין גוס ולא פירש עמשו חף כן חס ענה תענה אלו-נו-לשון גיוס כלומר סוחר לטול את שלך למה כי אם
צעוק יצעק חלי וגו' : (כג) והיו נשיכם אלמנות - ומתענות שחמור והרגתי אתכם חיי יודע שניכם אלמנות ובניכם יתומים
אלה היו וקללה אחרת שהיו הנשים צרות כל-אמנות חיות שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותקיימה אסורות להנשא והבנים יהיו יתומים שלא
ייתום בית דין לירד לנכסי אבותם לפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו : (כד) אם כסף תלוה את עמי - (כ"מ קיר) רבי ישמעאל
אומר כל אס ואס שכתורה רשות חוק עג' וזה ח' חסן : את עמי - (ב"מ קיר) עמי ונכרי עמי קודם עמי ועשיר עמי קודם עמי עירך ועמי
עיר אחרת עמי עירך קודמין וזה משמעו אס כסף תלוה את עמי תלוה ולא לנכרי ולא לזר מעמי את העמי ולא לזר מעמך
(ד"א את העמי שלא תכרה בו מנהג בנין ההלכות שהוא עמי) - את העני עמך - היו עס תכל בעמך כל-לו את עמי : לא תהיה לו כנושה - לא
תתבענו כחוקה אס אתה יודע שאין לו אל תתי דומה עליו כחלו הלוייתו אלא כחלו לא הלוייתו כלומר לא תכלימוהו : נשך - רבית שהוא כנשיב
למשך חכורה קטנה כרגלו ואינו מרגיש ופתאום הוא מכעבנו ונמסח עד קרקרו - כך רבית אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסה
ומחו הרבה : (כה) אס חבל תחבל - כל לשון חבלה אינו משכון כשגת הלואה אלא שמשכנן את הלואה כשנע והתן ואינו מורגש אס (חבל
תחביל כפל לך כחבלה עד כמה פעמים אמר הקס"ה כמה אתה חייב לי והרי נשך עולה אלפי כל אדם ולחם ונותנת דין ומשכנן ומתחייב לפני
ואינו מחזירה לך חף אתה טול והשיב) : ער בא השמש תשיבנו לך - כל היום תשיבנו לו עקבא השמש וכסא השמש תחזור ותטלנו עד שיבא
בקר של יוצר וכסות יום הכתום ודבר שאין צריך לה כלילה (מכילתא) : (כו) כי היא כסותה - זו טעם : שמלתו - זה חלוק :
במה ישכב - לרבות את הנוגע : (כז) אלהים לא תקלל - (סנהדרין ס"ו) הרי זו אזהרה להרבות השם ואזהרה לקללת דיון :
(כח) מלאהך - חוכה הנושלת עלך כשתתנולא תכוותך להכסל והס ככורים : ודמועך - התרומה ואיני יודע מהו לשון דמע :
לא תאחר - לא תגנה סדר הפרשתן לאחר את הזקדס ולהקדים את המאחר שלא יקדים תרומה לככורים ועצמך לתרומה :
בכור בניך תתן לי - לפדותו כחמש סלעים מן הכהן והלא כבר נזהר עליו כמקום אחר אלא כדי לפדותו לזמן מה ככור אדם לאחר
ל' יום סודה שנאמר (במדבר כב) ועדויו וכן חדש תמדה חף בכור כהונה דקה מעפל כול' יום ואח"כ כונתו לכהן : (כט) שבער
ימים יהיה עם אביו - זהו אזהרה לכהן שאס הוא לא ימחר את קרבנו לא ימחר קודם שמה לפי שהוא מוסר ומן - וביום השמיני תתנו לך
יכול יהא חובה לכו ביום האחר כאן שמיני והאחר להלן (ויקרא כ"ב) ומיום השמיני והלאה ירצה נה שמיני האומר להלן להכשיר משמיני ולהלן
חף שמיני האומר כאן להכשיר משמיני ולהלן וכן עשיתו וביום שמיני אתה רשילי ליתמי-לי (מכילתא) : (ל) ואנשי-קדש תהיון

